

Fig. 6. Diagram, ter verduidelijking van de verandering (vergrooting) van het gezichtsveld bij *M. platyleoides* door positie-verandering der oogkegels.

Medan, Augustus 1931.

J. C. v. D. MEER MOHR.

KORTE MEDEDEELINGEN

De afbeeldingen op de Boroboedoor. — In het Octobernummer van *De Tropische Natuur* wijdt de heer R. C. BAKHUIZEN VAN DEN BRINK een bespreking aan op de Boroboedoor afgebeelde plantensoorten, zulks naar aanleiding van een soortgelijke bijdrage van den heer H. CAMMERLOHER in het Augustusnummer, en bespreekt hierin o.a. het al of niet voorkomen van de rijst op de Boroboedoor. Inderdaad vertoont het geogoste gewas, afgebeeld in fig. 13 der Augustusaflevering, meer gelijkenis met *djawa* woet dan met rijst. De conclusie echter, die de heer BAKHUIZEN VAN DEN BRINK uit het ontbreken van rijst op de Boroboedoor meent te mogen trekken, nl. dat de rijst, zooal niet geheel onbekend, dan toch van weinig belang was in het Mataram der negende eeuw, is niet voor iedereen aannemelijk.

In 1889 publiceerde Prof. H. KERN een onderzoek naar het beschavingsbezit der Indonesiërs op het oogenblik, dat zij hun stamland verlieten om de Indische eilandenwereld te gaan bevolken, met het doel, hieruit de ligging van het stamland zelf af te leiden. Zijn methode komt er op neer, die zaken op te sporen, waarvoor in alle bekende Austronesische talen dezelfde woorden gebruikt worden. Deze woorden moeten uit het stamland afkomstig zijn en geven een aanduiding der zaken, waarmee men daar vertrouwd was. Zij moeten zich natuurlijk naar het klankstelsel der desbetreffende taal gedragen, daar zij anders later geïmporteerd kunnen zijn. Dit argument klemte te meer, indien zij voorkomen op eilanden, welke later van de buitenwereld hoogstwaarschijnlijk geheel waren afgesloten.

Onder de zaken nu, die volgens KERN's theorie reeds in het stamland bekend waren, komt ook de rijst voor. Daar „*bēras*” eigenlijk „vrucht” beteekent en elders het woord voor rijst als „voedsel” voorkomt, blijkt de rijst in het stamland reeds als voedingsmiddel bij uitnemendheid in kultuur geweest te zijn.

Eveneens in 1889 wijdde Dr L. J. A. BRANDES een onderzoek aan het beschavingsbezit der niet-gehindoeïseerde Javanen. BRANDES kwam tot de ontdekking, dat voor alle technische termen, die bij het irrigatiesysteem in gebruik zijn, z.a. waterleidingen, sluizen, overlaten, waterbelasting, enz., Javaansche en geen Sanskrit-termen in zwang zijn, ook op oude, overigens geheel in het Sanskrit gestelde inscripties. De vroegste inscriptie, waarop irrigatietermen voorkomen, dateert uit de achtste eeuw, en zelfs daar zijn Javaansche termen in gebruik. In dien tijd was de maatschappij op Java sterk Hindoesch getint. Zou de irrigatie eerst tijdens de Hindoesche kolonisatie op Java toegepast zijn, of door de Hindoes zijn ingevoerd (in Voor-Indië zelf wordt de rijst reeds genoemd in de *Atharga Veda*, ± 1000 — 800 v. Chr.), dan zouden de technische termen dus hoogstwaarschijnlijk eveneens in het Sanskrit zijn. Op deze gronden concludeerde BRANDES, dat de Javanen vóór de Hindoe-kolonisatie reeds bekend waren met den *natten* rijstbouw, dus reeds eenige eeuwen vóór den bouw van de Boroboedoor.

Dat de naam *djawa* woet aan het Sanskrit ontleend is, zou er o.i. eerder op wijzen, dat genoemde plant op Java door de Hindoes ingevoerd is.

Oegstgeest, 16 November 1931.

E. DE RAADT.

NASCHRIFT. — Gaarne voldoe ik aan het verzoek der Redactie een kort woordje toe te voegen aan bovenstaande bespreking van den heer E. DE RAADT, waarvan zij zoo vriendelijk was mij inzage te geven. Het dualistisch standpunt, dat ik gemeend heb in mijn stuk te moeten innemen, zoolang nog geen zekerheid te bekomen was omtrent den waren oorsprong van de Boroboedoer, heeft aanleiding gegeven tot eenig misverstand, dat ik had kunnen voorkomen. Zooals echter de titel aangaf, is het er mij allereerst om te doen geweest, de planten te bepalen, die men op den Boroboedoer-tempel afgebeeld kan vinden en pas in de tweede plaats om na te gaan, wat er tijdens den tempelbouw op Java groeide of verbouwd werd. Door zoowel de kool als de geit te willen sparen, heb ik mij nu het verwijt van den heer E. DE RAADT op den hals gehaald. De Boroboedoer wordt maar al te vaak — en dat heusch niet alleen door den heer CAMMERLOHER — aangezien voor een rasecht Hindoe-Javaansch bouwwerk, waarop men een deel der geschiedenis van oud-Java meent te mogen aflezen. Door hiertegen niet dadelijk in het geweer te komen heb ik oordeel en vooroordeel in mijn stuk dooreengestrengeld. Doch waar men nog zoo weinig zekers omtrent de vóórgeschiedenis van de Boroboedoer weet, viel het mij moeilijk een vaste lijn te volgen. Daarom heb ik mij laten verleiden den heer CAMMERLOHER op enkele punten schijnbaar toe te geven. Toch ware ik voldoende verantwoord geweest, als ik den zin op bladzijde 185, regel 8 van boven, waarover de heer DE RAADT waarschijnlijk, en terecht, gevallen zal zijn, als volgt had gesteld: „Indien de rijstbouw op Java in de negende eeuw reeds van eenig belang ware geweest, zou de Boroboedoer toch stellig wel getuigenis hebben afgelegd van zulk een allerbelangrijkst feit, de volksvoeding betreffende, en men zou dit zekerlijk niet zoo maar over het hoofd gezien hebben, — *tenzij men moet aannemen, dat al het daarop afgebeelde met de eigenlijke kultuur op Java niets te maken had.*” Door deze laatste toevoeging zou mijn verkapte meening, die men echter op meer dan één plaats tusschen de regels door uit mijn betoog kan lezen, scherper naar voren zijn gebracht. Ik had mij immers reeds afgevraagd, wáár toch de karbouwen op de Boroboedoer blieven, zonder welke dieren ik mij nauwelijks een Javaansch landschapsbeeld kan voorstellen. Bij de beoordeeling van het zg. *Alocasia*-blad, legde ik mij wel „voorloopig” neer bij de meening van den heer CAMMERLOHER, doch ik stelde tevens de mogelijkheid vast, dat wij hier te doen konden hebben met het blad van een *Cyrtosperma*, welk geslacht slechts door één enkele, zeldzame soort op West-Java vertegenwoordigd wordt, terwijl de andere eilanden van den Archipel en Achter-Indië méér dan één soort van dit geslacht bezitten, waaronder zelfs nutplanten. Bij de bespreking van de *Bamboe*-afbeeldingen trok ik in twijfel, of de edele soorten van dit riet in den Hindoe-tijd wel reeds naar Java konden zijn overgebracht. Verder vestigde ik er terloops nog de aandacht op, dat de tani-vrouwen op de afbeeldingen oor-ringen droegen, in stede van oor-knoppen of -proppen, hetgeen, gezien de vasthoudendheid van haar stand en haar tegenwoordige, algemeen gevolgde gewoonte, mij zeer zonderling voorkwam voor rasechte Javanen. Nu de heer DE RAADT mij in mijn hol komt bestoken, blijft mij niets anders over dan eerlijk voor den dag te komen met de meening, dat ik persoonlijk niet kan gelooven, dat de Boroboedoer een Hindoe-Javaansch kunstwerk is en ook niet, dat de daarop voorkomende beelden iets met Java te maken hebben. Dit oordeel klinkt mogelijk wat bout, maar strijdt mijnsinziens toch niet tegen de logica. De vraag, wie de eigenlijke bouwers van den tempel waren, Hindoe-Javanen of vreemdelingen, valt zeker wel het best te beoordeelen naar de afgebeelde menschentypen op de reliefs. Want, hoe groot een kunstenaar ook moge zijn, zijn ziel zal hij nooit geheel in zijn werk kunnen verloochenen en des te minder heeft men daar voor te vreezen, waar niets hem behoefde te beletten zich zelf te blijven. Men mag gerust aannemen, dat dit laatste bij de tempelbouwers van de Boroboedoer het geval is geweest. Bekijkt men nu de op de reliefs weergegeven menschentypen, dan doen zij ons geenszins denken aan het tegenwoordige slanke ras der Javanen, maar veel meer aan het gedrongen en gevulder type der Achter-Indiërs, waarvan de Soendaneezen stellig nog als de zuiverste vertegenwoordigers op Java te beschouwen zijn. De Hindoe-heerschers van Midden Java, niet onwaarschijnlijk stammende uit hetzelfde roemruchtige geslacht der Sjailendra, dat o.a. in 778 den niet ver van de Prambanan gelegen Boeddhistischen tempel Kalasan deed oprichten, zetelden elders, doch kozen bepaaldelijk Midden-Java uit, om er hun kunstgewrochten te doen verrijzen. Dat de kolonisten dier dagen in de kunst van het beitelen nog niet konden wedijveren met hun rasgenooten in het land van herkomst, laat zich logisch verklaren. Men zal voor zulke wonderwerken, waartoe vele dezer tempels in Midden-Java mogen gerekend worden, de beste krachten uit het vaderland hebben moeten aanvoeren. Dit leest men mijnsinziens uit de beeldengroepen op de Boroboedoer. Kan men hierin met mij overeenstemmen, dan mag men ook gelooven, dat hetgeen deze Boeddha-tempel ons doet zien geen voorstelling heeft willen geven van den oud-Javaanschen volksaard, noch van 's lands planten- en dierenwereld.

De vraag, of de Rijst-plant al of niet reeds vóór de komst der Hindoes op Java was ingevoerd, en verder of de sawah-bouw toch niet tot op zekere hoogte als een inheemsche tak van landbouwbedrijf kan worden aangemerkt, wil ik nu verder buiten beschouwing laten, temeer waar de heer DE RAADT zich de moeite getroost heeft ons dien aangaande in te lichten.

Buitenzorg, 2 December 1931.

R. C. BAKHUIZEN VAN DEN BRINK.

Symbiose tussen Geckoniden en bijen.—Naar aanleiding van de mededeling door Dr FRANSSEN in de onlangs verschenen 9e aflevering van dit tijdschrift, zou ik willen vragen, of de bewering, dat de tjitjaks in bijenkasten van de neervallende *dode* bijen en de larven van de wasmotten zouden leven, op gekonstateerde feiten berust of slechts een veronderstelling is. Als regel kan men toch waarnemen, dat deze muurhagedisjes slechts naar *bewegende* insecten happen. Insekten, die aan de wanden of het plafond volkomen bewegingloos zitten, worden door de tjitjaks niet besprongen, zolang zij zich niet verroeren. Wel wordt zo'n insect soms beslopen, doch tot de feitelijke uitval komt het niet. Dat wil niet zeggen, dat tjitjaks nimmer levenloze stoffen als voedsel zouden opnemen. Reeds herhaaldelijk werden in dit tijdschrift waarnemingen gepubliceerd over tjitjaks, die zich op de etenstafel aan jam te goed deden. Het verorberen van stil zittende of levenloze insecten heb ik zelf echter nooit kunnen waarnemen. Het schijnt dat, als het insecten betreft, beweging een noodzakelijke faktor is, om de tjitjaks tot een aanval te doen besluiten.

Steekt men een of ander dood insect aan de punt van een lidi (bladnerf van een klapperblad, waarvan de sapoe lidi vervaardigd wordt) en beweegt dit des avonds langs een door tjitjaks bezochte muur, zo zal in de meeste gevallen een van de dieren het insect achterna lopen en er naar happen. Men kan op deze wijze zelfs tjitjaks vangen door een klein balletje fijn gesneden tabak, liefst enigszins bevochtigd, in plaats van het insect aan de lidi te bevestigen. Beweegt men dit langs de muur heen en weer, dan zal al ras de een of andere tjitjak er een aanval op doen en het balletje tabak van de lidi afhappen. Doordat tjitjaks zeer gevoelig zijn voor de uitwerking van tabak (waarschijnlijk is de nikotine daarvan de oorzaak), worden zij voor een ogenblik bedwemd en vallen dan van de muur naar beneden.

Met bovenstaande uiteenzetting wilde ik alleen doen uitkomen, dat men uit het voorkomen van tjitjaks in bijenkasten niet zonder meer de gevolgtrekking zou mogen maken, dat zij zich met *dode* bijen voeden. Terecht merkt Dr FRANSSEN op, dat zij *levende* bijen ongemoeid laten. Zulks is ook het geval met allerlei wespen en eveneens met de zo zeer op wespen gelijkende, gevleugelde mannetjes van *Dorylus laevigatus* SM., die somtijds in woeste vlucht des avonds om de lamp vliegen en gewoonlijk de dames grote schrik aanjagen. Met hun slank en omgekruld achterlijf zien zij er dan ook erg „venijnig” uit, doch zijn intussen volkomen ongevaarlijk, daar ze geen angel bezitten en met hun tamelijk grote kaken niet bijten. De tjitjaks begaan hierbij dus dezelfde vergissing als de dames.

Welke andere attractie bijenkasten dan voor tjitjaks aanbieden, als het niet de *dode* bijen zouden zijn, is niet zo gemakkelijk te verklaren. De levende larven van de wasmot zouden misschien als prooi aangenomen worden, doch ik heb op de bodemplank van mijn bijenkasten nooit een enkele larve van deze mot gezien, ook als de raten zeer zwaar door deze dieren waren aangetast. Buitendien houden tjitjaks zich ook op in bijenkasten, die *niet* door de wasmot bewoond worden.

Men zou kunnen veronderstellen, dat zo'n bijenkast, als elk ander verborgen en donker plekje, de tjitjaks als schuilplaats zonder meer welkom is. Ook zou het mogelijk kunnen zijn, dat zij aangelokt worden door het gonzende geluid, dat uit een bijenkast klinkt. Dit zijn echter altemaal slechts gissingen, die niet op waarnemingen steunen.

Behalve de door Dr FRANSSEN waargenomen tjitjaks, heb ik vroeger op Java in mijn, door *Apis indica* bewoonde, bijenkasten ook herhaaldelijk tokè's (*Gecko verticillatus* LAUR.) aangetroffen. Zeer veelvuldige bewoners van bijenkasten zijn ook kakkerlakken, vooral de grote *Periplaneta*-soorten. Het kan aan geen twijfel onderhevig zijn, dat deze insecten op de afval azen, die zich steeds op de bodemplaat van een bijenkast ophoopt.

Geregelde gasten in bijenkasten zijn ook bastardschorpioenen (*Pseudoscorpioninae*), die grote mijtenverdelgers zijn. In de bijenkasten komen, voor zover mij bekend, minstens 2 soorten mijten voor, nl. een zeer algemene *Hypoaspis*-soort, die tussen het afval van de raten leeft en de veel zeldzamere *Varroa jacobsonii* OUDEM. („On a new Genus and Species of parasitic Acari”, A. C. OUDEMANS, Notes Leyden Museum, XXIV”), die op de thorax van *Apis indica* te vinden is, doch ook wel in de bijenkast rondloopt, als zij toevallig haar gastheer (of juist gezegd: gastvrouw) verlaat.

Fort de Kock, Oct. 1931.

EDW. JACOBSON.

Symbiose tusschen Geckoniden en bijen (*Apis indica* F.). — Dr FRANSSEN vroeg zich af, of tijtjaks bijen aanvallen en deed hiertoe tal van waarnemingen met negatief resultaat. Eveneens had dit gedurende eenige jaren de aandacht van ondergeteekende, waarbij slechts eenmaal gezien werd — bij het openen van een bijenkast zonder glaswand — dat een tijtjak een aanval deed op een bij. Ik achtte het van voldoende beteekenis, dit naar aanleiding van de korte mededeeling op p. 176 van den vorigen jaargang even te vermelden.

Dat levende bijen aangevallen worden, behoeft ons niet te verwonderen. Immers Dr FRANSSEN constateerde zelf, dat neervallende doode bijen geconsumeerd worden en verder, dat een steek op de tijtjak geen invloed schijnt uit te oefenen. Voorts constateerde ondergeteekende herhaaldelijk, dat wanneer men een handvol doode bijen aanpakt, de steek nog zeer effectief is.

Evenmin is het vreemd, dat de tijtjaks hierbij zeer omzichtig te werk gaan, daar de mogelijkheid niet is uitgesloten dat deze anders aangevallen zouden worden. De tijtjaks bevinden zich dan ook steeds tegen den wand van de bijenwoning.

Van symbiose zijn tal van definities te geven. In de korte mededeeling op p. 204 van dezen jaargang wordt vermeld, dat het begrip symbiose door Dr FRANSSEN in den meest ruimen zin werd opgevat. Eerder begreep ik echter, dat hij het begrip zoo opvatte, dat de bijen voordeel hebben van de tijtjaks en omgekeerd, hetgeen juist algemeen als symbiose in engeren zin wordt opgevat.

Hoe dit ook zij, duidelijk is wel, dat de bijen meer nadeel dan voordeel van de tijtjaks ondervinden en omgekeerd de laatste alleen voordeel. Het groote nadeel — afgezien van het eten van levende bijen — is wel hierin gelegen, dat de bijen verontrust worden. Het voordeel, dat de tijtjaks doode bijen eten, is zonder twijfel van belang, doch men bedenke hierbij, dat de bijen deze ook zelf wegslepen, indien ze in den weg liggen. Levende larven van de wasmot zijn zoowel voor de bijen als voor de tijtjaks moeilijk bereikbaar, omdat de larven zich hoofdzakelijk bevinden tegen den middenwand van den raat of in gangen van spinsel, dan wel op andere wijze verborgen zijn.

Tenslotte ziet men tijtjaks bij de bijennesten in den nok van het dak, waar noch neervallende doode bijen, noch larven van de was not te vinden zijn.

Nader onderzoek is hier zeker gewenscht, doch op grond van hetgeen we thans weten, zullen we veilig doen de tijtjaks onder de vijanden van de bijen te rangschikken.

H. F. WATERSCHOOT.

NASCHRIJF. — Dat de tijtjaks neervallende doode bijen op de bodemplank van bijenkasten opvreten, is niet een bloote bewering of veronderstelling van mij, doch berust op waarnemingen, welke ik gedaan heb in glazen twee- en zesraatskastjes. De opgevreten bijen worden in de excrementen der tijtjaks teruggevonden: ze zijn dan zwart van kleur, eenigszins worstvormig met aan één der polen een klein ellipsvormig wit lichaampje. Gedurende maandelange observaties kon ik nimmer een tijtjak betrapten op het vreten van *levende* bijen, noch in noch *buiten* de kasten, doch zag wel meermalen het vreten van *dood*e bijen op de bodemplank. Deze waarnemingen zijn daarom zoo opvallend, omdat de tijtjaks over het algemeen in beweging zijnde voorwerpen aanvallen. Steeds — en tot mijn genoegen kan de heer JACOBSON deze waarneming bevestigen — zijn de tijtjaks zeer bang voor bijen en wespen, welke des avonds om de lampen vliegen. Tot mijn groote verbazing en geheel in strijd met de vorige waarnemingen echter zag ik begin October 1931 nabij een lamp een tijtjak met een levende bij in den bek. Bij mijn nadering retireerde hij zich vlug achter een groote kast, waardoor hij zich aan verdere waarnemingen onttrok, zoodat niet kon worden vastgesteld of deze levende bij inderdaad werd opgevreten.

Wordt een levende bij in de kast geattakeerd, dan is dat mijnsinziens gevaarlijk voor den tijtjak, daar een aangegrepen bij onmiddellijk te hulp wordt gesneld door andere werkbijen, welke geprikkeld door het gezoem der beetgepakte bij zeer agressief zijn. Hoewel ik heb aangetoond, dat een enkele steek den tijtjak niet hindert, is een groot aantal steken mijnsinziens waarschijnlijk funest. In dit verband deelde de heer FRANS VERBEEK, entomoloog bij het Instituut voor Plantenziekten, mij mede, dat hij te Gedangan doode tijtjaks heeft gevonden in bijenkasten, welke mogelijk het slachtoffer der bijen zijn geworden.

Wat de wasmotlarve op de bodemplank betreft het volgende: De larven van de groote wasmot (*Galleria melonella* L.) worden bij voorkeur in de reeds bebroede raten ¹⁾ aangetroffen, doch ook — hoewel

¹⁾ Sterke volken in kasten van goede constructie hebben nimmer last van wasmotten. De wasmot kan zich alleen ontwikkelen in reeds bebroede raten, omdat deze stikstof-verbindingen bevat.

zeldzaam — in het vuil op de bodemplank. Veelvuldig op de bodemplank is echter te Buitenzorg de larve van een kleinere, nog niet nader gedetermineerde soort, welke vaak wegens een nog niet opgehelderde reden uit de gesponnen tunnels op de bodemplank naar buiten treedt en dan door de tijtjaks wordt opgevreten, zooals ik vaststelde door waarnemingen in bovengenoemde kastjes. Dat de tijtjaks de wasmotlarven op de raat zouden opeten, houd ik voor onmogelijk, omdat zij ze niet uit de raat zouden kunnen krijgen en voorts omdat de bijen zulks niet zouden toelaten.

Alle andere door den heer JACOBSON gevonden gasten, met uitzondering van de *t o k è*'s, nam ik zelve ook waar in de bijenkasten. Behalve dat de tijtjaks doode bijen en wasmotlarven vreten, zullen ze wel meer voordeelen trekken van de bijen. In de eerste plaats bieden de bijenkasten hun een goede schuilplaats, zooals de heer JACOBSON terecht opmerkt; voorts is een bijenkast vooral des nachts warmer dan daarbuiten en houden zich tal van gasten in de bijenkasten op, waarop de tijtjaks mogelijk ook jacht maken, hoewel ik zulks niet heb waargenomen. Voor de volledigheid wil ik nog vermelden, dat in kasten van bepaalde constructie ¹⁾, waarvan de toegangen door de bijen bewaakt worden, nimmer tijtjaks worden aangetroffen.

T. o. v. de opmerkingen van den heer WATERSCHOOT kan ik kort zijn, omdat hij, naar uit zijn bijdrage blijkt, zelve geen speciale proeven dienaangaande genomen heeft. Alleen zag hij des avonds, na het openen van een kast, daarin bij het licht van een lucifer een tijtjak naar een bij happen. Deze waarneming heeft plaats gehad onder zulke abnormale condities, dat ze met de noodige voorzichtigheid geïnterpreteerd dient te worden. In de eerste plaats namelijk wordt bij het aflichten van het deksel het volk met zijne gasten sterk verontrust, vooral als het deksel klemt. Verder heeft het plotselinge licht zeer zeker de onrust der bijen en de gasten nog gestimuleerd. Tenslotte vermeldt de heer WATERSCHOOT niet, of de tijtjak, welke naar de bij hapte, deze inderdaad gegrepen heeft. De blijkbaar niet door proeven gefundeerde bewering van den heer WATERSCHOOT, dat doode bijen actief steken, weerlegde ik door een tiental bijen een kwartier in een cyankaliflesch te doen en ze vervolgens met den abdomenpunt naar beneden op de hand te leggen: geen enkele dezer bijen stak echter. Slechts indien men het abdomen tusschen de vingers drukt, bestaat er kans, dat de naar buiten gedrukte angel in het vel blijft haken.

Buitenzorg, 27 November 1931.

C. FRANSSEN.

¹⁾ De bestrijding van de wasmot (*Galleria melonella* L.) op Java in kasten van *Apis indica* F., door Dr C. J. H. FRANSSEN, Landbouweekblad 1930.

Dipsadoides decipiens Annandale (Voorloopig bericht). — In een van den heer J. H. WESTERMANN te Djeboes (Banka) ter determinatie ontvangen partijtje slangen, afkomstig van het naburige Blinjoe, 1930/1931, trof ik onder meer een, helaas op 3 plaatsen zwaar gehavend, exemplaar eener soort aan, dat vrijwel geheel beantwoordt aan de beschrijving van *Dipsadoides decipiens* ANNANDALE. Deze laatste is evenwel volgens DE ROOIJ (1917, pag. 211) nog pas in 1 exemplaar bekend, van welk exemplaar de herkomst bovendien niet nader gedefiniëerd is dan als: „Malay Archipelago”. Ingeval mijn determinatie juist is, beteekent deze Banka-vangst dus een lang niet alledaagsche. Ik beperk mij thans tot deze voorloopige vermelding, doch hoop er na nader onderzoek op terug te komen.

Dipsadoides heeft in habitus veel overeenkomst met *Amblycephalus* en *Haplopeltura*; de beschrijving is echter in meerdere punten sterk afwijkend van die dezer beide genera.

Buitenzorg, 15 December 1931.

W. C. VAN HEURN.

MEDEDEELINGEN VAN HET HOOFDBESTUUR

Jaarvergadering

De jaarlijksche Algemeene Vergadering zal plaats hebben op Zondag 31 Januari te 10 uur v. m. in het gebouw der Kon. Nat. Ver., Koningsplein Zuid 11 te Batavia-Centrum.

Programma: Jaarverslag van den voorzitter — Rekening en verantwoording van den penningmeester — Plannen voor 1932.

HET HOOFDBESTUUR.